

Motion till riksdagen 2008/09:Ub600

av Marie Granlund m.fl. (s)

Lex Tibble

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en ny lag mot tvångsprivatisering av kommunala skolor.

Motivering

Utgångspunkten för oss socialdemokrater är att hela skolväsendet ska präglas av rättvisa villkor, demokratisk insyn och likvärdig kvalitet. Det gäller såväl kommunala som fristående skolor. Möjligheten att kunna välja skola är värdefull, och de fristående skolorna har en naturlig plats i utbildningsutbudet. Vi socialdemokrater anser att det måste finnas en balans mellan offentliga och fristående skolor i en kommun så att kommunen ges faktiska möjligheter att ta sitt övergripande ansvar. Fristående skolor kan fungera som ett komplement till den kommunala skolan, men etableringar av nya fristående skolor får inte leda till sämre undervisning och pedagogiska möjligheter för barnen i den kommunala skolan.

Täby kommuns beslut att driva igenom en tvångsprivatisering av Tibble gymnasium, kommunens största gymnasieskola med 1 200 elever, väckte stor debatt och berättigad kritik. Hanteringen av denna så kallade ”avknoppning” av en fungerande och väl ansedd kommunal gymnasieskola har riktat strålkastarljuset på de lagar och förordningar som reglerar avknoppningar inom skolans område.

Vi socialdemokrater anser att det vore på sin plats att regeringen förtydligar sin syn på så kallade avknoppningar och återkommer med en lag mot tvångsprivatisering av kommunala skolor till underpris.

Fel! Okänt namn

Avknoppning inget juridiskt begrepp

Begreppet avknoppning är inte särskilt definierat i lag utan förekommer endast i vardagsspråk. Avknoppning innebär på skolans område att en kommun lägger ned någon av sina egna grund- eller gymnasieskolor och att en enskild huvudman därefter bedriver i stort sett samma skolverksamhet i lokalerna. Oftast innebär avknoppning att rektorn, eventuellt tillsammans med andra anställda vid skolan, tar över verksamheten genom att bilda ett aktiebolag eller någon annan form av juridisk person.

En kommun bestämmer självständigt över sin skolorganisation, vilket innebär att kommunen har full frihet att efter eget bestämmande såväl starta som lägga ner skolor. Däremot kan verksamheten inte utan vidare överlåtas till någon annan. För att en enskild huvudman ska kunna bedriva skolverksamhet (grundskola) krävs att Skolverket godkänner skolan eller förklarar skolan berättigad till bidrag från elevernas hemkommuner, se 9 kap. skollagen.

För att en avknoppning ska kunna genomföras fordras förutom ett positivt beslut från Skolverket dessutom att kommunerna upplåter lokalerna till den fristående skolan och att denna också får ta över inventarier, utrustning m.m. När en kommun överlåter egendom till någon enskild måste man följa huvudregeln i kommunallagen att kommuner och landsting ska behandla sina medlemmar lika, se likställighetsprincipen 2 kap. 2 § kommunallagen (1991:900).

Täbys agerande förskräcker

Täby genomdrev en privatisering av Tibble gymnasium trots att både personal och elever reagerat starkt mot förslaget. Enligt de omröstningar som genomförts på skolan har 84 procent av lärarna och 76 procent av eleverna röstat nej till en privatisering av skolan. Kommunen beslutade vidare om en överlåtelsekostnad som ligger långt under marknadsvärdet. Kunskapsskolans vd Anders Hultin kritiserade Täby kommun och fann det anstötligt att rektorer kan göra klipp på att senare sälja sina skolor: ”Jag tycker det liknar en sovjetisk privatiseringsvåg där man slumpar i väg offentliga tillgångar till privatpersoner.”

Skolverket konstaterade i samband med Tibbeaffären en ny trend bland de många friskoleansökningarna – nämligen att fler enskilda personer och aktiebolag vill starta en fristående skola genom att ta över en redan i dag verksam och fungerande kommunal skola, så kallad avknoppning. Men avknoppningen av Tibble gymnasium har väckt en rad principiella och legala frågor om hur en eventuell privatisering av befintlig skolverksamhet ska få ske.

Regeringen gav till slut Statskontoret i uppdrag att göra en analys av vilka principer som enligt gällande rätt ska ligga till grund för prissättningen av en verksamhet när en kommun eller ett landsting överlåter den till kommunal personal. Statskontorets utredning konstaterar att Täby kommuns agerande

strider mot både svensk och europeisk lagstiftning: ”Slutsatsen i denna utredning är att vid försäljning av kommunal egendom ska kommunen agera som vilken annan aktör som helst på en marknad och söka uppnå högsta pris. Det innebär bl.a. att det inte är möjligt att rikta erbjudanden till grupper av anställda.”

Socialdemokraternas kritik av att rea ut kommunala tillgångar har med andra ord juridiskt stöd. Ett minimikrav på kommunala avknoppningar av skolor måste därför vara att de som tar över verksamheten betalar ett marknadsmässigt pris för skolan. Statskontorets utredning visar även att det inte bara är de lärare eller rektorer som först anmäler intresse för att ta över en kommunalt driven skola som ska prövas. Det är inte självklart så att det är just de som först anmäler intresse av att ta över skolan som är bäst på att bedriva verksamheten.

Att Täby kommun privatiserade gymnasiet trots att en mycket stor andel av lärarna och eleverna motsatte sig detta väcker också andra frågor. Redan ordet avknoppning förespeglar att den befintliga verksamheten ska knoppas av men bedrivs vidare. En lösning på detta skulle kunna vara att skollagen reglerar att en avknoppning av en kommunal skola bara ska kunna genomföras om en tydlig majoritet, exempelvis 60 % av både lärare och föräldrar/elever, ställer sig bakom en sådan. Detta skulle innebära en indirekt kvalitetssäkring av den föreslagna ombildningen. Men också andra alternativ kan prövas. Man måste vara medveten om att en tvångsprivatisering av en skola utan stöd bland befintliga lärare kan komma att påverka skolverksamheten också på andra skolor i kommunen. Lärare som inte vill följa med in i den nya verksamheten kan omplaceras till en annan kommunal skola, vilket i sin tur kan leda till uppsägningar av lärare på grund av övertalighet.

Moderaterna har inget mandat att tvångsprivatisera skolor

Moderaterna i Stockholmsregionen spelar ett högt spel med väljarnas förtroende. Det fanns ingenting i Moderaternas vallöften som öppnade för en våg av tvångsprivatisering av kommunala skolor. Snarare är det precis tvärtom. De så kallade ”nya Moderaternas” partiledare Fredrik Reinfeldt förklarade inför valet att hans eget parti gjort ett ”tankefel” som i så hög utsträckning fokuserat på friskolorna: ”Då tror man att huvudmannen är det väsentliga. Men det är det inte. Det viktiga för föräldrar är att det är bra ordning i klassrummet och att eleverna lär sig mer. Om det är en kommunal skola eller en friskola är i sammanhanget underordnat.”

Man kan fråga sig på vilket sätt moderatledarens besked innan valet återspeglar den faktiska politik som bedrivs i många kommuner efter valet – där ingen som helst hänsyn tas till vare sig lärares, föräldrars och elevers åsikter och där kommunala skolor slumpas i väg till underpris.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 2 oktober 2008

Marie Granlund (s)

Mikael Damberg (s)

Louise Malmström (s)

Thomas Strand (s)

Roland Bäckman (s)

Agneta Lundberg (s)

Peter Hultqvist (s)

Caroline Helmersson-Olsson (s)